

congrés de cultura catalana

congrés (pl: -es) m 1 Reunió, assemblea de persones cridades a delimitar sobre algun afer. 2 esp Reunió d'estudiants, científics, professionals, etc, per a discutir, confrontament o simple exposició sobre diversos temes i qüestions de llur especialitat. 2 Assemblea o parlament.

cultura / 1 1 Centre de la terra. 2 esp Centre dels coneixements i facultats de l'home. 3 Conjunt de les ciències literàries, històriques, científiques i d'altres altes menes que hom pousseix amb el fruit d'estudi i lectures, de viatges i experiència, etc. Quan es tracta d'una cultura més especialitzada hom parla també de cultura especial. 2 ANTROPOL·LIT Conjunt de tradicions literàries, històrico-socials i científiques que formen de vida imaterial i moral d'un poble, d'una societat o de tot el món. Sovint hom ha entès cultura en aquest sentit com a sinònim, però cal evitar la difusió.

català, ana / 1 adj. Relatiu o pertanyent a als Països Catalans. 2 adj. Natural de Catalunya. 3 m i f Habitant de Catalunya. 4 m i f Habitant dels Països Catalans. 4 m i f f Habitant d'un poble, de llengua catalana o que parla català. 5 m i f f Habitant dels Països Catalans. 6 m i f f Habitant d'alguns gentils que tingueren una cultura avançada a Catalunya. 7 m i f f Habitant dels territoris del coronam. Catalans. 8 m i f f Habitant dels regnes de Mallorca, Menorca i Sicília.

*l'ordenació
del territori
del país valencià*

L'ORDENACIÓ DEL
TERRITORI DEL PAÍS
VALENCIÀ

Introducció	1
1. El territori del País Valencià	1
2. El desenvolupament del territori	1
3. El desenvolupament del territori	1
4. El desenvolupament del territori	1
5. El desenvolupament del territori	1
6. El desenvolupament del territori	1
7. El desenvolupament del territori	1
8. El desenvolupament del territori	1
9. El desenvolupament del territori	1
10. El desenvolupament del territori	1
11. El desenvolupament del territori	1
12. El desenvolupament del territori	1
13. El desenvolupament del territori	1
14. El desenvolupament del territori	1
15. El desenvolupament del territori	1
16. El desenvolupament del territori	1
17. El desenvolupament del territori	1
18. El desenvolupament del territori	1
19. El desenvolupament del territori	1
20. El desenvolupament del territori	1
21. El desenvolupament del territori	1
22. El desenvolupament del territori	1
23. El desenvolupament del territori	1
24. El desenvolupament del territori	1
25. El desenvolupament del territori	1
26. El desenvolupament del territori	1
27. El desenvolupament del territori	1
28. El desenvolupament del territori	1
29. El desenvolupament del territori	1
30. El desenvolupament del territori	1
31. El desenvolupament del territori	1
32. El desenvolupament del territori	1
33. El desenvolupament del territori	1
34. El desenvolupament del territori	1
35. El desenvolupament del territori	1
36. El desenvolupament del territori	1
37. El desenvolupament del territori	1
38. El desenvolupament del territori	1
39. El desenvolupament del territori	1
40. El desenvolupament del territori	1
41. El desenvolupament del territori	1
42. El desenvolupament del territori	1
43. El desenvolupament del territori	1
44. El desenvolupament del territori	1
45. El desenvolupament del territori	1
46. El desenvolupament del territori	1
47. El desenvolupament del territori	1
48. El desenvolupament del territori	1
49. El desenvolupament del territori	1
50. El desenvolupament del territori	1

congrés de cultura catalana

àmbit: l'ordenació del territori
PAÍS VALENCIÀ

L. S. B. N.: 84 2711 22
Deposít legal: V. 1121
Impressió a l'Impremta

INDEX

Pàg.

PONÈNCIA SOBRE ELS CONTINGUTS CULTURALS DEL CONGRÉS DE	
CULTURA CATALANA	5
1. <i>Sentit de cultura</i>	6
2. <i>Sentit de catalanitat</i>	7
3. <i>Sentit de poble</i>	9
L'ORDENACIÓ DEL TERRITORI DEL PAÍS VALENCIÀ	13
Una legislació per a un estat	15
La ideologia de la planificació	17
La planificació de la ciutat	19
L'administració com a trencaclosques	21
L'estat de la planificació al País Valencià	22
La política de divisió administrativa	23
Diferents estratègies per a un territori	27
Les migracions	29
La concentració de la població	32
El territori de les multinacionals	35
Notes per a una ordenació del territori del País Va-	
lencià	39
El territori dels Països Catalans	42
A mode d'advertiment final	43

Editorial: Eliseu Climent

I. S. B. N.: 84 - 85211 - 37 - 5

Dipòsit legal: V. - 1.533 - 1977

Imprès a Impremta Nàcher - Miracle, 7 - València-3

PONÈNCIA SOBRE ELS CONTINGUTS
CULTURALS DEL CONGRÉS
DE CULTURA CATALANA

Podem dir que els treballs dels àmbits constitueixen en conjunt el contingut cultural del Congrés de Cultura Catalana, sempre que reunesquen, almenys, quatre condicions:

a) Que elaboren unes resolucions recolzades en un balanç d'allò que ha estat la vida cultural fins avui, en l'àmbit corresponent, que a partir d'una anàlisi de la situació actual, presente vies alternatives de cara al futur.

b) Que tracten amb criteris unitaris la problemàtica dels Països Catalans, amb les peculiaritats i diferències que són pròpies de cadascun d'ells i que els caracteritzen.

c) Que assumeixen la representativitat suficient mitjançant la col·laboració efectiva del major nombre possible d'especialistes i d'entesos de cada matèria i que constitueixen el Consell de l'Àmbit, amb vies de participació suficients perquè en les conclusions es reflectesca, si cal, la presentació de diverses alternatives.

d) Que sàpiguen trobar les formulacions més adequades per a una participació popular autèntica i viva, mitjançant la qual tothom pugua sentir-se implicat en el desenvolupament del Congrés, en compregua els continguts i pugua dotar-los del pes i de la dinàmica populars.

Creiem que, assegurades aquestes condicions per àmbit, es reduirà l'oposició entre contingut científic i sensibilització i mobilització popular en la problemàtica del Congrés, l'opció del qual quedarà així definida cap a una projecció que és essencial, sembla, per a configurar un sentit de *cultura*, un sentit de *catalanitat* i un sentit de *poble*. Sobre aquests tres punts cal dir alguna cosa.

1. Sentit de cultura

La llista d'àmbits indica que aquest terme —cultura— es pren amb tota l'amplitud possible. És també ben clar que el protagonista d'aquesta cultura i de tots aquests continguts culturals representats així fragmentàriament són els homes i les dones del nostre temps, els ciutadans actuals dels Països Catalans; que modifiquen les condicions naturals del medi on viuen mitjançant el seu treball, dintre unes determinades i evidentment inadequades condicions socials i polítiques. És evident que la distribució dels àmbits acusa, tal com és feta, la *anormalitat* de la nostra cultura i denuncia el fet que un poble no tinga l'estructura que li correspon, i que la seua cultura tampoc no tinga el suport suficient, d'una banda, ni les institucions polítiques pròpies, de l'altra.

A més, aquests darrers anys, la lluita cultural catalana ha estat considerada subversiva. A la prehistòria del nostre Congrés actual n'hi hagué un altre, «celebrat» a Barcelona entre 1961 i 1964: precedent de laboratori, que tanmateix pretengué demostrar i demostrar-se que la cultura catalana no era només una cultura poètico-literària i que podia integrar, en un treball conjunt, tendències diverses o divergents, totes les quals sentien la necessitat d'eixir enfora a retrobar els sectors populars. La posició era de crítica als fets i de revolta conjunta enfront de la situació repressiva i de la societat que ens eren imposades.

Actualment, aquesta cultura encara agredida i amenaçada de mort podria presentar, a través dels àmbits, una imatge defensiva i fins i tot passiva, però la realitat és que aquest Congrés d'ara és l'expressió d'un moment expansiu i de retrobament col·lectiu, a fons, dels Països Catalans. Cada contingut cultural ha d'enllaçar amb el dels altres àmbits, de forma que res no pugui restar-ne absent i que globalment en resulte un conjunt coherent.

El sentit de cultura, així, serà el d'una *nova* cultura. El Congrés ha de ser el primer pas cap a la configuració d'aquesta *nova* cultura. El procés modern d'incorporació

del nostre poble als corrents socials i polítics contemporanis ha passat per la voluntat de retrobament de la nostra identitat nacional i, en l'expressió d'aquesta voluntat, la cultura ha hagut de tenir un lloc de combat i ha hagut de suplir durant llargs períodes tot allò que no teníem. Ara, en parlar d'una *nova* cultura, ens adrecem a un esdevenidor en el qual creiem i en el qual també els Països Catalans, amb plena personalitat nacional, reconeguda, tindran els organismes socials i polítics propis d'una societat lliure. Aleshores, la *nova* cultura, en el sentit que li dóna el Congrés, haurà de conjugar la llibertat, sense la qual no hi ha creativitat, amb la capacitat de mobilització social, sense la qual no hi ha justícia. La lluita per aquesta configuració d'una *nova* cultura ha d'ésser un objectiu fonamental del Congrés.

2. Sentit de catalanitat

El Congrés pot ser l'exponent unitari més important fins avui dels Països Catalans. Els continguts culturals dels àmbits hauran d'assumir, com sabem, les diferències en els processos històrics i la diversitat actual de les terres catalanes. El Congrés ha de ser, doncs, el Congrés unitari i ha de tendir amb tots els seus esforços a compensar —sense perdre de vista la realitat— les desigualtats de tractament que es produeixen, mitjançant una coordinació efectiva entre els àmbits que treballen als diversos Països Catalans.

Un altre aspecte de l'unitarisme del Congrés és el després de la distinció entre les seues funcions i les de les instàncies unitàries polítiques. La funció del Congrés n'és complementària en la mesura que la seua irradiació pot arribar a sectors encara més amplis de la societat catalana, i en la mesura que pot tractar amb més profunditat els diversos aspectes de la vida cultural catalana i així oferir un contingut més concret i unitari a les reivindicacions polítiques i socials de les esmentades instàncies.

El Congrés afirma que la cultura catalana és la de

tots i cadascun dels Països Catalans. Aquesta és una reivindicació eminentment popular i el Congrés, en prendre aquesta opció i en dur-la a terme a la pràctica, pot tenir una transcendència incalculable. Una manifestació essencial de la unitat cultural i de la realitat comuna de la societat nostra és la llengua catalana. El català és la llengua del Congrés i en català es redactarà tota la documentació. El Congrés afirma que aquesta llengua, aquesta cultura, són la llengua i la cultura pròpies dels Països Catalans, i el fet que molts sectors immigrants encara no hi hagen tingut accés és només conseqüència d'una política repressiva i autoritària tendent, d'una banda, a anul·lar la nostra realitat com a poble i, de l'altra, a mantenir la marginació social de l'immigrat.

El Congrés, en presentar un *nova* catalanitat per mitjà dels continguts culturals, fa una proposta inequívoca d'identificació col·lectiva, i vol superar, mitjançant el conjunt de la seua acció, les falses identificacions de la nostra cultura i de la nostra llengua amb una determinada classe social, així com l'acusació de culturalisme que la separaria de la base popular i reivindicativa.

Aquestes dues *superacions* que, amb la seua sola acció, correspon que assoleisca el Congrés signifiquen que la unitat en la catalanitat no és sols geogràfica sinó profunda, i que penetra realment en el domini de les realitats socials. El Congrés, per la via d'una catalanitat *nova*, enfrontat amb aquests grans problemes de tot un poble, ha de fer palès que ni la cultura catalana es distrau de les tasques democràtiques ni representa una evasió davant les lluites polítiques. El Congrés demostra també que, tal com l'entendem, la cultura catalana no ha estat mai minoritària i que la lluita d'aquests darrers decennis, des del 1939, ha demostrat que només el centralisme i els seus aliats, conscients i inconscients, ha aturat l'expansió d'una llengua i d'una cultura cap a ésser plenament sentides per tot un poble i portades cap a la lluita política per les llibertats democràtiques i nacionals.

La *nova* catalanitat que els continguts culturals del Congrés han de configurar no és un producte aïllat, sinó

el resultat de tot un procés històric i de tot un afany col·lectiu. És també el resultat del *no* del nostre poble a la situació establerta pel Tractat dels Pirineus, Decrets de Nova Planta i agreujada per la Guerra Civil, i del *no* de la gent que, als anys de la postguerra, va mantenir-se en situació de lluita i va possibilitar l'enllaç amb les forces polítiques de l'oposició. La línia d'aquest procés històric que entronca amb els continguts culturals del Congrés ha volgut sempre que el català tingués un ús ple i no ha admès mai cap limitació d'aquest ús, ni per raons culturals ni per raons sociolingüístiques. No es tracta tampoc ara d'un patrimoni històric que cal defensar, sinó d'una visió de futur. El Congrés, doncs, ha d'exigir que el català siga la llengua d'ús normal i llengua oficial dels Països Catalans.

Per a iniciar una *nova* catalanitat cal partir d'aquestes idees, sobre les quals el Congrés ha de fer una gran tasca de sensibilització. Perquè uns continguts culturals que, en aquest terreny, fossen ambigus o oportunistes afectarien la nostra identitat cultural, popular i de transformació social, ja que els mecanismes d'opressió i despersonalització cultural i la ignorància respecte al fet català no permetrien de fer una síntesi vàlida entre llengua, cultura i realitat catalana.

3. Sentit de poble

Es ben possible que, en tractar les alternatives de cara al futur, es produesquen confrontacions ideològiques, però el Congrés, en integrar tothom que accepte els seus objectius, ha d'ésser prou ampli per tal que es pugui respectar la presentació d'alternatives diverses, amb les adhesions corresponents a l'hora de votar les resolucions a través dels Consells dels àmbits.

De tota manera, és indispensable que un mateix sentit de poble, de cara al futur, emmotlle els continguts culturals amb tota llur riquesa i amb la presència constant de les idees d'unitat del Països Catalans, de llengua i de cultura.

El Congrés dotarà els seus continguts culturals d'aquest sentit de poble que no es defineix només per una base ètnica o de tarannà, sinó també per una voluntat d'ésser català. Aquesta voluntat dóna lloc a diverses opcions polítiques que es podran manifestar als treballs dels àmbits. El Congrés preconitza una transformació de la societat que elimine qualsevol forma d'opressió, nacional i social. El desenvolupament cultural que el Congrés pot representar ha de constituir la base del progrés polític. El seu sentit de poble indicarà segons aquest progrés, i justament perquè el poble puga gestionar cada vegada més tota l'acció cultural, que cap forma cultural no ha d'ésser imposada, sinó que n'han d'ésser possibilitades les més diverses al servei del poble.

Els continguts culturals del Congrés han de tractar els ciutadans dels Països Catalans com un sol poble; han de ser vehicle de la nostra unitat i del nostre alliberament, i haurien d'afavorir, almenys a nivell d'Estat Espanyol, el dels altres pobles.

Aquests continguts culturals també són i han d'ésser actius en lluitar contra les actituds contràries als interessos dels Països Catalans, específicament en el terreny cultural. Aquestes actituds s'han pogut mantenir fins ara a l'empar de la repressió i dels règims establerts, però avui la neutralitat o la passivitat davant del fet català signifiquen una clara actitud de col·laboració amb l'opressió i despersonalització imposades per l'Estat centralista. D'altra banda, no es pot tampoc, des de cap model teòric, analitzar la realitat catalana prescindint de les seues peculiaritats i sumint-les en un suposat context universal, que acostuma a reduir-se a espanyol o francès: tot contingut cultural que es proposés amb un esquema d'aquesta mena no concordaria amb la unitat, amb la personalitat plena ni amb l'alliberament que el Congrés vol contribuir a fer entendre i compartir a tots els sectors del nostre poble.

Aquests són els principals punts de reflexió que posem a la consideració de tots. Els continguts culturals, desenvolupats pels àmbits, han de tenir com a propis aquests

punts. Però cal tenir en compte també que el Congrés ha d'irrompre enfora dels Països Catalans, començant pels pobles germans que han contribuït amb nosaltres a fer comprendre i a fer respectar la nostra realitat com a poble. Ha d'escamparse també la nostra realitat —lingüística, cultural, popular, social i política— en una projecció exterior de la cultura catalana que en faça una aportació positiva per a la pau i la llibertat del món.

*Ponència elaborada pels Secretariats
Culturals del País Valencià, el Principat,
les Illes, la Catalunya Nord i Andorra,
en Sessió Plenària, el dia 21 de
novembre de 1976*

... el país en general, y en particular en el territorio de
... el país en general, y en particular en el territorio de
... el país en general, y en particular en el territorio de

... el país en general, y en particular en el territorio de
... el país en general, y en particular en el territorio de
... el país en general, y en particular en el territorio de

... el país en general, y en particular en el territorio de
... el país en general, y en particular en el territorio de
... el país en general, y en particular en el territorio de

... el país en general, y en particular en el territorio de
... el país en general, y en particular en el territorio de

... el país en general, y en particular en el territorio de
... el país en general, y en particular en el territorio de

... el país en general, y en particular en el territorio de
... el país en general, y en particular en el territorio de

... el país en general, y en particular en el territorio de
... el país en general, y en particular en el territorio de

... el país en general, y en particular en el territorio de
... el país en general, y en particular en el territorio de

L'ORDENACIÓ DEL TERRITORI DEL PAÍS VALENCIÀ

... el país en general, y en particular en el territorio de
... el país en general, y en particular en el territorio de

Si considerem la planificació com a única manera d'ordenar un territori (és a dir, preveure —mitjançant una assignació dels usos del sòl— un desenvolupament temporal i econòmic equilibrat d'aquest territori) i pensem que aquesta consideració es pot fer, amb totes les esmenes necessàries, en termes generals i en una primera aproximació, la situació actual del fet teòric i pràctic «planificació» al País Valencià no es diferencia gaire de la situació a altres llocs de l'Estat espanyol.

Només si considerem unes situacions de fet podrem parlar de tota una sèrie de característiques particulars del territori del País Valencià que obeeixen a la diferent situació estratègica que el mode de producció capitalista dona a cadascun dels diferents territoris i a cada part d'aquests territoris.

La planificació, doncs, ha estat una desordenació sistemàtica del territori. Desordenació que no es refereix a un ordre territorial abstracte que hi hagués de bell anuvi, cosa que evidentment és molt discutible; ara bé, quan no ens referim a un estat de coses anterior (és a dir, a una situació que correspondria a una societat pre-industrial, o fins i tot d'inici industrial en el cas del País Valencià), sinó que contraposem els diferents interessos de diferents grups que utilitzen el territori d'una manera sincrònica, és indubtable que aquesta desordenació sistemàtica ha estat un fet.

UNA LEGISLACIÓ PER A UN ESTAT

Per una banda, tenim una legislació referent a les qüestions territorials única per a tot l'Estat espanyol, centrada en la Llei del Sòl de 1956.

Establiment d'una normativa uniforme i homogènitzadora per a tot l'Estat que no considera les diferents possibilitats de planificació als diferents llocs (en un principi, serien diferents, per exemple, les necessitats de zones verdes en una aglomeració urbana que en un petit poble rural); amb standards urbanístics que són totalment ideològics i que correspondrien a un mínim necessari per a la reproducció de la força de treball —les zones residencials de les classes dominants són una altra qüestió.

Malgrat que puguen fer-se aquestes i altres crítiques a la legislació, el més fonamental ha estat que durant els vint anys en què hi és vigent, no s'hagen acomplert ni tan sols els objectius més explícits que formulava.

En la legislació es contempla tota una extensa gama de possibilitats de documents urbanístics (documents, la finalitat dels quals, en un principi i teòricament, pretenia ésser, per suposat, l'ordenació del territori) la majoria dels quals mai no han estat realitzats.

En primer lloc, el Pla Nacional (Estat) que mai no es va començar, i després tota la sèrie de plans supra-provincials, provincials, etc., que tampoc no han tingut cap transcendència (i en aquest esglaió de la planificació podem enllaçar amb la inoperància de les divisions administratives, de què parlarem més endavant; la província com a unitat bàsica, encara que no siga la unitat mínima —aquest paper correspon al municipi—, divisions que són la base per a qualsevol planificació, i punt de referència únic per als estudis demogràfics, econòmics, etc., que són a la base de la planificació).

De tot l'ample espectre de plans previstos, els Plans Generals (referents als municipis), els Plans Parcial (referents a sectors dels Plans Generals) i, en menor mesura, els Plans Comarcals, han estat els documents que han regulat les actuacions territorials durant les darreres dècades.

Menció a part mereixen les Normes Subsidiàries, documents substitutius dels plans, la finalitat dels quals és permetre la intervenció del capital sense que haja d'es-

perar el llarg camí de l'aprovació d'aquells. Aquesta lenta ruta burocràtica és contradictòria amb la rapidesa que comporta tota actuació que busca beneficis a curt termini, i aleshores sorgeixen —com a caricatura de la planificació— normes per a les altures de rasants, superfícies de parcel·la mínima, volums edificables, etc.

D'altra banda, la planificació ha estat en tant que element de la ideologia tecnocràtica, superutilitzada, supermanipulada i superexaltada, potser precisament perquè les inversions immobiliàries han estat un dels grans productors de plusvàlua a partir dels anys cinquantes.

És a partir d'aquesta data que la xifra esdevé guarisme màgic —indicador irrefutable del progrés— i la planificació entra dins les mateixes coordenades del Pla d'Estabilització; l'urbanisme no és ja aquell de les «*Regiones Devastadas*» que creà poble samb somnis d'imperi, i esglésies amb ressonàncies divines; l'urbanisme d'aleshores ha esdevingut ja un element incontrolat i que —malgrat la llei del 56— no es pretén controlar, però al voltant del qual cal aixecar tota una mitologia (paral·lela a la mitologia del desenvolupament) semblant a la que Le Corbusier i els funcionalistes bastiren en la dècada dels trentes.

LA IDEOLOGIA DE LA PLANIFICACIÓ

Dins la impossibilitat de planificar l'urbanisme que es constata en la pràctica quotidiana, podríem considerar quatre nivells:

a) És impossible que es done una legislació adequada als interessos de la majoria de la població, en tant que la legislació és un instrument al servei d'uns interessos de classe, i és la classe dominant qui regula tot el procés legislatiu.

b) És impossible que —fins i tot dins la legalitat vigent— es redacten tots els documents que aquesta assenyala; les intervencions normatives es redueixen a aquelles parcel·les que són més directament rendables, més

«necessidades» per tant, d'un desenvolupament econòmic i d'una legitimació de les actuacions, segons dicten les normes de la lògica del capital (ja hem dit abans com es redacten quasi exclusivament plans generals i plans parcials, a més a més referits gairebé sempre a municipis que interessin al capital per estar dins d'un procés d'urbanització o poder estar-ho potencialment.

c) És impossible que aquestes intervencions normatives —les que es porten a terme— responguen als interessos de la població usuària del territori a la qual van dirigides, sense possibilitat tampoc que aquesta intervinga en la redacció (el període d'informació pública és una caricatura d'aquesta intervenció popular, sense més greus conseqüències en quasi tots els casos que aquelles que interessin als forts grups de poder que s'oposen al pla).

També moltes vegades la planificació no és més que una legitimació de situacions de fet (urbanitzacions clandestines, construccions il·legals... que es veuen legitimades pel pla).

Conseqüències lògiques de la finalitat que té un pla i, en última instància, de les relacions de poder —i domini— establertes pel mode de producció dins el qual es donen.

d) Finalment, constatem la impossibilitat d'acomplir les normes assenyalades per aquests documents una vegada aprovats: zones verdes que mai no ho són, infraccions flagrants a les normes d'un pla, etc. (Recordem com la major part dels moviments socials urbans que han esclatat de deu anys ençà han jugat com a fonamental aquesta basa, situant-se dins la legalitat vigent.)

Tenim així dos nivells d'anàlisi referents a la no-viabilitat d'una ordenació real del territori:

1. Causes vinculades d'una manera immediata a l'existència del mode de producció capitalista (punts a i c).

2. Causes vinculades d'una manera mediata (punts b i d) (el capital com a subjecte decisor per damunt de l'aparell legislatiu que ell mateix ha creat).

Així, doncs, el panorama de la planificació que se'n ofereix no és més que una expressió palpable de les contradiccions internes del capital; i els plans, elements a «instrumentalitzar pels grups que els creen» (tant si l'objectiu és la valorització d'unes zones determinades com si és la legitimació d'unes situacions de fet) «...que s'acompanya d'un intent de racionalització dels interessos d'uns grups socials amb exclusió d'altres».¹

Aquest intent de racionalització (i entenem aquí la racionalització com un mecanisme mitjançant el qual es pretén d'establir veritats per damunt l'espai i la història) no és sinó un dels múltiples intents de tot grup en el poder tendents a la legitimació de la seua situació privilegiada o de les seues pràctiques de classe; això suposa donar-li a la situació establerta (i a qualsevol actuació tendent a modificar-la protagonitzada pel clan dominant) una apariència d'universalitat (la pretesa universalitat en el temps i en l'espai de qualsevol fet de la classe dominant, que ha estat un comú denominador en tots els estadis de la civilització) que va íntimament lligada a la idea de «racionalització».

No estem més que davant d'una de les múltiples instàncies mitjançant les quals el Poder intenta la seua pròpia reproducció, entenent el «discurs del sistema capitalista com la ideologia del Poder, no sols la del mercat i de la propietat privada dels mitjans de producció».²

LA PLANIFICACIÓ DE LA CIUTAT

Els objectes de la planificació capitalista, en tant que inicis d'inversions de capital, són fonamentalment les ciutats o les aglomeracions metropolitanes, ja que és aquí on es donen els màxims beneficis.

¹ F. MIGUELEZ, G. ALVARES, J. J. SANTOLARIA: *Planificación y conflictos urbanos: El caso de l'Hospitalet de Llobregat*, CAU, publicació del COAATCB, núm. 32, juliol-agost 1975.

² Xavier RUBERT DE VENTÓS: *Ensayos sobre el desorden*, ed. Kairos, Barcelona, 1976.

Quin paper juga el camp? Quin paper juguen les regions deprimides? Aquestes segones es caracteritzen pel fet que no es dóna en elles cap tipus de normativa (en altres paraules: no es dóna la inversió en planificació, de la mateixa manera que no es donen altres inversions pròpiament econòmiques).

Respecte al camp, quan entra a formar part com a objecte de la planificació (i invariablement aquesta situació es dóna en qualsevol pla general) l'interés que els responsables de la redacció del document hi tenen, és el de convertir-lo en sòl urbanitzable, ciutat-jardí, zona industrial, o en eixes hipotètiques e increïbles zones verdes... És a dir, canviar l'ús del territori agrícola convertint-lo en element directament vinculat al sistema urbà; mai no es dóna, tanmateix, cap previsió econòmica, cap planificació de conreus..., normes aquestes que d'altra banda serien impossibles a un nivell tan reduït i fragmentari com és el que es treballa en la planificació (municipis o comarques).

L'única planificació pseudo-econòmica és la situació dels polígons industrials que, mancada d'un estudi econòmic global, sols tendeix a fer el sòl rendible, amb la qual cosa molts d'ells s'omplen immediatament, mentre que d'altres mai no veuen omplir-se el terreny dels desitjats establiments fabrils. La promoció de polígons industrials ha estat un dels afers característics de l'esmentada «banca industrial» i un dels objectes d'especulació dels grups de pressió. Aquells que s'han omplert immediatament no sempre tenen instal·lacions industrials, sinó magatzems o plusvàlua en un solar buit.

Aquesta visió de les zones rurals i de les zones deprimides (coincidentes en la majoria dels casos), respon plenament als objectius abans esmentats, ja que la legitimació de què parlàvem passa fonamentalment per la legitimació de la ciutat (en tant que òrgan del poder, territori de la producció industrial, lloc de residència dels organismes de gestió i de les classes dominants...) amb el que això comporta d'inversió (de capital i, per tant, de normativa) exclusivament en les zones rendibles —i la

ciutat ho és—, deixant fora de joc (després veurem que no és del tot cert, que aquestes àrees també juguen el seu paper per al capital) totes aquelles zones deprimides (millor dit: que han estat deprimides per aquests mateixos interessos) pel fet de la seua poca rendibilitat econòmica i ideològica.

L'ADMINISTRACIÓ COM A TRENCA-CLOSQUES

Un altre punt important és la multiplicitat d'organismes vinculats d'una o altra manera a l'ordenació del territori.

El Ministeri d'Agricultura, mitjançant l'Institut Nacional de Colonització; el Ministeri d'Educació i Ciència, amb la Direcció General de Belles Arts i la Comissaria General del Patrimoni Artístic Nacional; el Ministeri de la Vivenda, amb la Direcció General d'Urbanisme i les Comissions Provincials d'Urbanisme; el Ministeri d'Informació i Turisme, el Ministeri d'Obres Públiques, la Comissió del *Plan de Desarrollo*, el Ministeri d'Indústria, els organismes de les Àrees Metropolitanas, les Diputacions, els Ajuntaments..., són organismes que hi intervenen, mitjançant les intervencions específiques de la seua competència, en un fet únic.

Aquesta multiplicitat de competències, amb una fragmentació inverosímil de les responsabilitats, en tant que no existeix cap lligam entre les diferents intervencions que tenen com a element fonamental el territori, suposa un altre motiu per a la situació caòtica a què s'està arribant.

Tot açò és més greu quan considerem les múltiples dependències entre ells i que fan de l'aprovació d'un document urbanístic un malabarisme de democràcia orgànica.

D'aquesta manera queden fora de l'abast de la planificació territorial elements tan importants com la planificació econòmica, les qüestions agràries, la infraestructura i un llarg etcètera.

L'ESTAT DE LA PLANIFICACIÓ AL PAÍS VALENCIÀ

És fins aquest punt fins on, com parlàvem al començament, la planificació al País Valencià no ha estat diferent de la d'altres llocs de l'Estat espanyol, pel fet d'ésser única la normativa vigent per a tot l'Estat i pel fet que la «*mise en scène*» persegueix els mateixos objectius —en una primera instància, repetesc— de legitimitació i reproducció d'una situació de poder articulada amb uns interessos que comporten l'actuació sols en aquelles àrees més directament rendibles per a les inversions del capital industrial i immobiliari.

Tendència a la unificació plenament aconseguida a aquest nivell normatiu. L'interés del nombre de municipis que tenen Pla General i dels que no en tenen no és per una distinció entre diferents municipis (una no-uniformitat), sinó un indicador de quins són els llocs on té interès el capital.

Com a índex de l'estat de la planificació al País Valencià transcrivim unes dades de l'article «*La Ordenación Urbana en España*».³

Els municipis amb Pla General vigent, en revisió o en formació, en 1972 eren:

	<u>Municipis afectats</u>	<u>Superfície afectada</u>	<u>Població afectada</u>
Província de València	85	3.816	502.291
Província d'Alacant	49	3.587	687.472
Província de Castelló	16	980	222.514
Total País Valencià	150	8.383	1.412.277

Les dades de població de 1970 per al País eren:

	<u>Nombre de municipis</u>	<u>Superfície provincial</u>	<u>Població provincial</u>
Província de València	263	10.763	1.767.327
Província d'Alacant	139	5.863	920.105
Província de Castelló	141	6.679	385.823
Total País Valencià	543	23.305	3.073.255

³ J. MARTÍNEZ, M. A. HERRERO, J. M. GARCIA-PABLOS: *Ciudad y territorio*, núm. 2-74.

Dins d'aquestes taules no s'inclouen els plans encara vigents, però redactats abans de la Llei del Sòl, els plans comarcals, ni altres documents més bé substitutius, com normes, etc.

Com es veu clarament és molt baix el percentatge de municipis amb Pla General, així com la superfície i la població afectada per la planificació.

Si considerem tota la normativa vigent (Plans generals municipals i Plans generals comarcals vigents, en revisió i en formació, anteriors i posteriors a la Llei del Sòl), que ens situa molt per damunt de la realitat normativa, tindriem:

	<u>Superfície afectada</u>	<u>Població afectada</u>
Província d'Alacant	3.769	728.474
Província de Castelló	1.301	267.315
Província de València	7.786	1.695.455
Total País Valencià	12.856	2.691.244

El fet que gairebé tota la població estiga afectada per l'ordenació, mentre apenes quelcom més de la meitat de la superfície del País tinga algun pla comarcal o municipal recolza, d'una banda, la importància de la concentració de la població; d'altra, la superposició espacial d'àrees urbanes-població-planejament.

A aquesta situació s'uneix la manca d'un pla d'ordenació per a tot el País Valencià que observe aquest com a una unitat, cosa totalment coherent amb el paper que juga la divisió provincial, la legislació i l'ordenació conseqüent, feta per la classe dominant, i que es concreta, a fi de comptes, en una total dependència d'una administració central, molt ben vista, d'altra banda, sembla, pels clans dominants locals.

LA POLÍTICA DE DIVISIÓ ADMINISTRATIVA

La Divisió Administrativa d'un territori és important pel que suposa de punt inicial de partença no sols per

a l'ordenació d'aquest, sinó també —i en més gran mesura— per ésser referència de tots els estudis i les dades a utilitzar posteriorment.

En el cas de l'Estat espanyol, la divisió administrativa de 1833 pretenia ésser, com ha assenyalat M. Ribas Piera, una quadrícula homogènia que permetés al Poder Central un control rigorós de qualsevol indret del territori, mitjançant l'establiment a les capitals de província de les necessàries delegacions de l'Administració Central.

Al País Valencià, la divisió provincial i totes les agregacions supraprovincials posteriors no han estat més que intents de desmembrament, amb la finalitat no tan sols de negar oficialment una unitat, sinó també una existència.

Tàctica aquesta que per altra part ha estat seguida per a tot el conjunt del territori de l'Estat espanyol.

Pensem que aquesta situació potser és molt més greu al País Valencià que a altres zones «històricament diferenciades» com puguen ser-ho el Principat de Catalunya, Galícia o el País Basc, per més que també en aquests casos —com en el d'Andalusia o fins i tot en la mateixa Castella— es porten a efecte «remakes» de fer i desfer unitats territorials.

I és des d'aquesta òptica des d'on cal examinar tots els intents d'agrupament administratiu de grans parts del territori, des de la ja citada de 1833 feta per i per a una organització totalment centralitzada, fins els darrers intents «regionalitzadors» de Sureste, Levante, etc., en base a la segregació de parts del territori del País Valencià o a l'addició a aquest d'altres territoris (i a Múrcia li ha tocat gairebé sempre aquest paper).

Com «per a mostra, un botó», vegem la denominació de les emissores de Ràdio Nacional d'Espanya, exemple paradigmàtic de la negació de l'existència històrica de les diferents parts de l'Estat espanyol:

Madrid (Emisora Central), Barcelona (Centro Emisor del Nordeste), La Corunya (Centro Emisor del Noroeste), Sevilla (Centro Emisor del Sur), Múrcia (Centro Emisor

del Sureste), Tenerife (Centro Emisor del Atlántico) (i quantes referències imperials en la nota final d'Atlàntic!!).

Quant a altres divisions, el País Valencià s'inclou amb Múrcia i Albacete en la III Regió Militar; amb Múrcia en el Levante, agregació utilitzada pel Plan de Desarrollo i pel Consejo Económico Sindical, malgrat que aquest jugava simultàniament la carta del Reino de Valencia o Región Valenciana. El centre de València del Servei Meteorològic es diu «de Levante», i comprén part de Conca i Terol. També sota la denominació de «Levante» ens posa l'Anuario del Mercado Español de Banesto, juntament amb Múrcia i Terol, en un «encara més difícil». Finalment, la idea de Sureste que, com un joc de mans, junta les províncies de Múrcia, Alacant i Almeria. El Sureste Sindical conté Alacant, Almeria, Albacete i Múrcia.

També els sociòlegs a l'ús creen les seues divisions regionals, i així Mario Gaviria ens situa al País Valencià juntament amb la província de Múrcia en la regió Levante-València, en base a un criteri tan digne dels millors temps de desenvolupisme, com és el de les «ciutats milionàries» (denominació a més equívoca; vol dir ciutats de més d'un milió d'habitants) que es convertirien en les capitals regionals en base, pel que sembla, a una simple distància geogràfica en quilòmetres, o en base a un voluntarista acte de fe.⁴

En un interessant treball sobre el País Valencià publicat per un col·lectiu (*El Cas Valencià*, Estiu, 1976) s'analiza la pseudo-realitat oficial d'aquest. Sistematitzant els diferents casos d'aquests intents de desmembrament, hi trobem quatre formalitzacions d'un objectiu únic.

1. Fragmentació artificial del territori (divisió provincial).

⁴ Mario GARIVIA: *Campo, Urbe y Espacio del Ocio*, s. XXI, Madrid, 1971.

2. Afegitons d'altres territoris (Requena i Villena en 1833; Múrcia en els intents «regionalitzadors»).

3. Disgregacions del territori (la província d'Alacant que entraria a formar part del Sureste).

4. No acceptació a cap nivell oficial o para-oficial del nom «País Valencià», com a màxim «regió» o «antic regne» (amb el que això comporta de negació directa d'una realitat territorial), o denominacions geogràfiques sempre amb Madrid com a centre.

(I aquí podríem enllaçar amb allò que Madrid seria el *Levante* si consideràvem Washington el centre).

Aquesta desintegració del territori, aquesta «...manca de visió global, s'acompanya d'una actuació provinciana i provincialista; provinciana en tant la classe dominant accepta la relació de subordinació respecte a Madrid que la divisió provincial els proposa; provincialista en tant que a les tres "capitals de província" la classe dominant ha acceptat i impulsat el trossejament artificial del País que eixa divisió provincial suposava..., fomentant els recels o el desinterés respecte als altres valencians... , acceptant les pràctiques sucursalistes, o suscitant la creació d'organismes d'àrea provincial...» (*op. cit.*).

L'acció provinciana queda prou clara en les capçaleres dels dos diaris de la ciutat de València: *Las Provincias* i *Levante*; hom «s'afluixa de triar per no haver de prendre»!!!

També hauríem de fer referència a la importància del fet comarcal, malgrat que el reconeixement oficial d'aquest siga gairebé inexistent. El que sí sembla clar des d'ara —malgrat que encara s'haja de veure clarament quin ha d'ésser el paper de les comarques (o de la comarcalització) dins d'una política d'ordenació del territori— és que la comarca és una escala més viable com a àmbit de l'ordenació del territori, que no pas el municipi o la província.

DIFERENTS ESTRATÈGIES PER A UN TERRITORI

Si profunditzem en la qüestió del territori, hi trobem una especialització de zones, perfectament coherent amb la lògica del sistema basada en la divisió del treball com element fonamental de l'estructura productiva, divisió que va trobant diferents formes concretes a cadascuna de les diferents parcelles en què es troba dividida l'estructura social i espacial.

Una primera especialització de zones (mai no regulada per cap normativa, sinó pel mateix capital, per les mateixes inversions, per la rebregada «llibertat del mercat») la trobaríem a nivell mundial, amb uns països subdesenvolupats al servei d'uns altres desenvolupats (terreny en què no entrarem ara), però també entre distints territoris (Galícia, Principat de Catalunya, Castella, País Basc, País Valencià...) i entre les diferents parts d'un territori (La Plana d'Utiel, L'Horta, L'Alacantí...) trobem una divisió semblant de zones en base a una especialització en determinades activitats productives, en base a uns usos del territori, al diferent paper que juga cadascuna d'elles dins el conjunt socioeconòmic.

És aquí on podem considerar la realitat territorial del País Valencià per una part dins el marc general de referència de l'Estat espanyol, i per l'altra —i pensem que és la més important— analitzant els desequilibris interns originats per les diferents estratègies per a les diferents zones, la diferent materialització d'unes relacions de classe mitjançant el territori.

Per més que ja s'haja convertit a hores d'ara en un lloc comú pense que en aquest punt cal insistir en la manca de dades sobre el País Valencià en conjunt. Les úniques dades d'un cert interès són les demogràfiques, en tant que són les úniques completes i a un nivell infra-provincial (i, fins i tot, l'elaboració d'aquestes és sempre provincial, mai comarcal o a nivell de tot el País). Tota la resta són dades referides a uns determinats municipis o bé, com és més freqüent, a les distintes províncies. Açò és un fet que condiciona greument els possibles estudis

globals o monogràfics referits a la sociologia urbana o a la situació territorial del País, perfectament conseqüent amb l'estratègia de fer desaparèixer una comunitat mitjançant l'esborrament de les senyes d'identitat o mitjançant l'estudi de llur realitat amb criteris provincians, criteris que, en el cas que ens pertoca, fa que sols fragmentàriament poguem tenir un coneixement de la realitat comarcal o municipal... No existeixen tota una sèrie de dades que haurien d'estar com a material bàsic ineludible: població, poblacions actives, migracions dins el País assenyalant l'origen i el destí, moviments pendulars de treball... i que serien definitòries a l'hora d'aclarir l'estructura socioespacial del País Valencià.

Pel que pertoca als estudis fets sobre el País en qüestions de territori, tenim un panorama fragmentari, gairebé mai no enfocat d'una manera global.

És indefugible i innegable a l'hora de parlar del País Valencià referir com aquest està dividit en dues parts totalment diferents: l'interior, que segueix essent predominantment agrícola, amb cultius de secà, i la part litoral, zona de cultius hortofrutícoles, i que és la que s'ha desenvolupat en les darreres dècades, litoral sempre adjec-tivat com a zona industrialitzada, superpoblada, etc.

Cal plantejar què és el que està passant al País Valencià tant en quant a les tendències de la població com a les de la indústria. La hipòtesi d'una part del País pobra i d'una altra rica, resolta en la nostàlgica afirmació de que «és un tot», «del recolzament d'un món urbanitzat, industrial i mercader, llaurador i una mica mariner, i d'un altre de terra endins que treballa una terra diferent i parla una altra llengua...».⁵

Aquestes afirmacions, dic, disten molt d'una anàlisi o d'un coneixement de quines són les tendències socio-espacials de la població, de quins són els mecanismes que fan que aparega aquesta dualitat, la lògica que dona funcions perfectament diferenciades, perfectament defi-

⁵ Vicenç M. ROSSELLÓ VERGER: *El litoral valencià*, L'Estel, València, 1969.

nides, que especialitza d'aquesta manera les diferents parts del territori.

És cert que «el desequilibri espacial no és el problema fonamental, sinó una de les diverses màscares d'un conjunt de problemes que la societat no es decideix a plantejar fa molts lustres».⁶

És cert, dic, si considerem que aquests desequilibris territorials no són més que un reflex dels múltiples desequilibris creats per les contradiccions del sistema capitalista, una més de les parcelles en què cal subdividir, trossejar, especialitzar tota activitat, tot element físic, per tal que segueisca la reproducció d'un mode de producció que exigeix imprescindiblement els desequilibris i les parcel·lacions per tal de funcionar. I que, evidentment, funciona —des de l'òptica de la seua lògica— malgrat siga nodrint-se del dessagnament d'unes regions, de la superaglomeració d'altres..., de l'explotació de la majoria dels habitants que componen aquestes i aquelles, a fi de comptes.

Pensem que la visió que considera el País Valencià dividit exclusivament en dos territoris, és excessivament esquemàtica i per tant encobridora de part de la realitat.

LES MIGRACIONS

En primer lloc, cal considerar les zones «deprimides» o en «procés de desertització», dins l'estratègia del sistema econòmic que les ha portades en aquesta situació.

Aquestes zones són veritables vivers de mà d'obra per a les altres més desenvolupades; el capital necessita d'aquestes reserves, i evidentment les potencia d'una manera o d'altra: bé subestimant econòmicament i ideològica les activitats primàries, bé exaltant les excel·lències de la «cultura urbana», bé per l'omissió que suposa el fet que siguen zones subequipades, amb greus proble-

⁶ *Estudios sociológicos sobre la situación social de España*, Fundación FOESSA (1975), ed. Euramérica, Madrid, 1976, pàg. 950.

mes d'atur; amb una reforma agrària pendent des de fa un segle...

Com a dada indicadora del paper que aquestes comarques compleixen —dins les diferents especialitzacions del territori— d'àrees de reserva (de mà d'obra barata i conflictiva donades llurs característiques d'inadaptació en arribar a les ciutats, les condicions dels llocs d'on provenen, etc., i de reserva de territori per a futures ampliacions de la «industrialització») tenim els moviments migratoris intraprovincials entre 1960 i 1970:

PROCEDÈNCIA	DESTÍ		
	Província d'Alacant	Província de Castelló	Província de València
Província d'Alacant	37.041	538	5.689
Província de Castelló	636	18.827	6.285
Província de València	4.606	3.179	88.705

Mentre, els immigrants al País Valencià de la resta de l'Estat durant la mateixa dècada 1960-70 foren 186.000 provinents de: Andalusia (61.000), Castella (52.000), Aragó (11.000), Extremadura (10.000), Múrcia i Albacete (52.000).⁷

Així doncs, els moviments migratoris dins el País Valencià durant aquesta dècada foren de 165.506 migrants. El que d'aquí es dedueix és que a nivell quantitatiu la mobilitat a l'interior del País és gairebé comparable a la migració exterior que ha rebut durant el mateix període. Malgrat manquen indicacions de destí i procedència dels migrants interiors, podem considerar que els moviments migratoris d'una certa importància quantitativa, es desplacen des d'àrees d'economia eminentment agrícola cap a les àrees més industrialitzades.

Deixant de banda els casos d'elements de la burgesia que es desplacen, aquests enormes contingents de població pertanyen eminentment a les classes baixes i el

⁷ Informe FOESSA, *op. cit.*, pàgs. 74-83.

motiu sol ésser una necessitat de supervivència elemental.⁸

L'enorme quantitat de migrants dins la província de València pot deure's per una part a la major extensió superficial d'aquesta i per l'altra a la major existència de zones deprimides que no pas a Alacant o Castelló; mentre la importància d'emigració de les províncies d'Alacant i Castelló cap a la de València, i la nul·la entre ambdues, pot deure's a l'atracció que exerceix la capitalitat de València-ciutat i a la importància econòmica de llur àrea metropolitana; potser en aquest cas els emigrants siguen en major part pertanyents a una petita o mitjana burgesia, que no pas camperols.

A manca de dades més concretes, interessa ressaltar com a conclusió provisional d'aquesta exposició, la importància de les àrees de reserva de dins del País, quasi tan importants pel que a aquest respecta, com les clàssiques reserves de l'Estat espanyol —l'àreocora central peninsular.

Cal, així mateix, matisar a un nivell hipotètic encara, l'origen i el destí d'aquests desplaçaments. Per una part tenim l'atracció de les grans aglomeracions (gairebé totes elles situades al litoral, encara que açò no acabe d'ésser cert per a les poblacions del sud del País), però no tan sols per als habitants de l'interior del País, sinó també per als habitants d'aquells municipis als que, malgrat llur situació en eix mateix litoral, no s'ha desenvolupat una indústria d'importància. Atracció que també es deixa sentir a les ciutats menys importants cap a València-ciutat, Alacant o Castelló, malgrat aquí, molt probablement, ja no es tractaria de l'exèrcit de mà d'obra de què parlàvem, sinó d'elements pertanyents a classes mitges, atretes per una capitalitat, amb tot el que això sembla

⁸ Vegeu, sobre aquest tema, l'article de Paul SINGER: «Migraciones internas en América Latina: Consideraciones teóricas sobre su estudio», a *Imperialismo y urbanización en América Latina*, ed. G. Gili, Barcelona, 1973.

pressuposar de «cultura urbana», «mobilitat social», etc. (com ja havíem assenyalat abans a nivell provincial).

I finalment anotem un important contingent de població que, resident al camp, es desplaça cap al nucli central del municipi (siga urbà o no), amb la qual cosa el percentatge de població d'un municipi resident en aquest nucli central, arriba a xifres pròximes al 100 % (notem que medir aquest fenomen es problemàtic per les reestructuracions que fa l'I. N. E. pel que es refereix a pedanies i a les distintes consideracions d'extensió del nucli central).

Això vol dir en definitiva que els corrents migratoris no són sols de l'interior del País cap a l'exterior (per més que aquest puga ésser el més important), sinó que s'està donant una reestructuració poblacional en tot el País cap als centres urbans. Així doncs, dins del mateix litoral «mariner i llaurador», existeixen zones deprimides —utilitzant la terminologia a l'ús— de les quals es beneficien fonamentalment les instal·lacions industrials situades a Castelló, Sagunt, l'Horta, Alacant, Elx, Alcoi, Elda, així com les instal·lacions turístiques costaneres que han estat també un important pol d'atracció de migrants.

LA CONCENTRACIÓ DE LA POBLACIÓ

En un sentit exemplificatiu, incloem una taula sobre l'evolució de la població urbana de l'Horta. Hem consignat la població en un radi de 5 Km. al voltant del nucli central, el que fa que en gairebé tots ells coincideisca amb la població total del municipi.

ANY 1940

València ciutat	450.576
Torrent	13.586
Burjassot	11.235
Catarroja	10.437
Paterna	10.003

ANY 1950

València ciutat	509.075
Torrent	15.974
Burjassot	17.624
Paterna	11.724
Catarroja	11.204

ANY 1960

València ciutat	505.066
Torrent	24.042
Burjassot	17.624
Paterna	16.951
Manises	13.097
Catarroja	11.680
Mislata	10.931
Quart de Poblet	10.571

ANY 1970

València ciutat	653.690
Torrent	39.724
Burjassot	23.283
Paterna	22.944
Quart de Poblet	20.529
Xirivella	20.063
Mislata	20.020
Manises	19.945
Alaquàs	19.639
Aldaia	16.157
Catarroja	15.703
Montcada	13.663
Alfagar	13.093
Païporta	11.224
Picassent	11.143
Silla	10.090
Benetússer	10.062

S'observa aquí com augmenta l'àrea d'influència de la ciutat de València, en tant que en cap aglomeració del País no trobem la importància quantitativa d'aquest fenomen: l'elevat nombre de municipis que, al voltant de l'aglomeració central, superen la xifra de 10.000 habitants, nivell mínim perquè una aglomeració siga considerada «urbana», índex més o menys aleatori, però que té validesa a l'hora de comparar aquest fenomen de concentració poblacional.

Aquest fenomen, important per al País, donat el pes que té aquesta àrea metropolitana dins el conjunt, consisteix en una especialització de València-ciutat en activitats terciàries, mentre que llença al territori que l'envolta les activitats secundàries; la importància del fet augmenta quan considerem la xarxa de pobles que envolten el nucli central de l'àrea metropolitana, xarxa que corresponia a una estructura d'agricultura de regadiu, amb una alta producció del sòl, i de la qual ara se n'aprofita la industrialització.

Fins i tot dins l'esquema de la contradicció Àrees deprimides-Àrees industrialitzades pense que cal introduir un tercer element intermedi, fluctuant, que participaria a nivell general de les dues tendències. Entre La Plana d'Utiel i L'Horta —i és un exemple— estaria el Camp de Túria i la Foia de Bunyol, comarques que sense tenir tendències poblacionals creixents com L'Horta, tampoc les tenen decreixents com La Plana d'Utiel. La part limítrofa amb La Plana d'Utiel aniria desertitzant-se, mentre que en aquella que limita amb L'Horta, aniria expandint-se el procés d'atracció industrial i demogràfica de l'àrea metropolitana.

És en aquesta zona intermèdia entre les grans aglomeracions i les àrees no desenvolupades, on es donen —a part de la possibilitat ja esmentada d'expansió industrial— les àrees de segona residència —la quarta corona urbana, que diu Mario Gaviria⁹— que d'un fenomen d'èlit burgesa —pensem en les vil·les d'estiueig del XIX

⁹ *Campo, Urbe...*, op. cit., pàg. 54.

o principis del XX— s'ha transformat en un ingredient més de la cultura urbana; així tenim totes les urbanitzacions al voltant de València (L'Eliana —Camp de Túria— amb tot el seu terme municipal urbanitzable és un cas paradigmàtic) però també als voltants de Castelló, Elx, Alacant o Gandia, té importància la segona residència, encara que en els casos de ciutats turístiques se superposa al problema del turisme de platja. Si no és el xalet en una parcel·la de 600 m² entre dos pins esqueixats i un garrofer, és l'apartament amb vistes als altres apartaments.

És també en aquestes zones, donada la proximitat a les aglomeracions on se situen les àrees naturals potencials, futurs parcs naturals d'importància; la Serra Calderona i el Saler, amb els greus problemes de privatització, són dos casos concrets.

Damunt d'aquest panorama, completant-lo, tenim la destrucció i la privatització de l'espai costaner. Desde Benicàssim fins a Santa Pola, els blocs d'apartaments, les urbanitzacions, els hotels, han estat uns altres components fonamentals de la desordenació del territori.

EL TERRITORI DE LES MULTINACIONALS

Potser l'element més important del desenvolupament territorial als darrers anys (i el de més transcendència després d'aquell inici de transformació d'unes estructures agràries en industrials, per més important que fóra la indústria més o menys artesanal) haja estat la introducció de capital multinacional que s'ha multiplicat per tot el territori. Ford, Exxon —refineria de petroli—, IBM, IV Planta, Central Nuclear de Cofrents i Autopista del Mediterrani. S'ha escrit prou sobre aquesta qüestió però caldrà insistir en quins són els motius que impulsen al capital a establir-se al País Valencià —motius lligats al territori— i veure les conseqüències que hi poden tenir; i no sols les protagonistes del *boom* de les multinacionals, sinó també la compra massiva de fàbriques de sabates i moltes intervencions com aquesta, més encobert

tes que les abans esmentades, però tan importants com aquelles.

Situades fora del més mínim intent racionalitzador o ordenador, les multinacionals s'han establert en terrenys del litoral del País Valencià, venint a ser un element agreujador de la relació dasicora-areocora, de la contradicció entre un interior en procés de desertització i un litoral superpoblat, malgrat que, com ja hem apuntat abans, cal matisar aquesta afirmació, perquè l'estructura territorial no segueix més que en una primera instància un model linial, sinó el d'uns nuclis la majoria dels quals estan situats al litoral. L'eix és un fet conceptual que pot ser un instrument en una primera aproximació, però cal veure posteriorment com el desenvolupament no és homogeni al llarg d'ell, sinó que se centra en determinats nuclis com Castelló, Sagunt, València i les poblacions de llur àrea metropolitana, Gandia (en menor mesura donat el seu caràcter de dependent d'activitats primàries), Alcoi i Alacant-Elx.

I per altra part, cal tenir present l'esquema ja assenyalat segons el qual el procés de desertització interior no suposa que tot l'interior es buide uniformement, sinó:

- tendència general de desplaçament cap als nuclis **urbans**,
- de comarques del interior cap a ciutats de comarques de l'exterior,
- de municipis camperols litorals cap a les aglomeracions **litorals**,
- del camp de cada municipi cap al nucli central.

Enmig d'aquest panorama, els establiments multinacionals agreugen el desequilibri i el procés creixent de desequilibri, en situar-se en àrees ja industrialitzades, aprofitant unes economies d'aglomeració, unes infraestructures en funcionament.

Com ja s'ha dit en molts de llocs, fonamentalment determina l'establiment de les multinacionals al País Valencià, l'existència d'un gran contingent de mà d'obra agrícola que es trasllada amb celeritat a activitats indus-

trials (fenomen molt més recent aquí que no en àrees amb un procés d'industrialització més antic) mà d'obra no especialitzada i disponible en grans quantitats (pensem que les multinacionals sempre s'estableixen prop de les grans aglomeracions com són Castelló, Sagunt i l'àrea metropolitana de València).

Però si són l'existència d'unes infraestructures, d'una mà d'obra abundant, una recerca de les economies d'aglomeració ... els motius que decideixen l'establiment de les multinacionals, una vegada establertes vénen a augmentar el problema de les deseconomies de congestió, tenen tota una sèrie de necessitats d'infraestructura, oleoductes, instal·lacions auxiliars que fan augmentar el desequilibri de la zona (com són les necessitats de la Ford de vinculació directa al port, intervencions que evidentment no van a càrrec de l'empresa, sinó de les administracions locals i dels pobladors en última instància).

Tot açò suposa un canvi d'ús del terreny important (Ford, Autopista), una influència sobre l'entorn, canvis de preus, tendència a que segueixca el mateix procés, expropiacions de camperols..., sense cap tipus de control, d'estudi global del territori o de consideració dels interessos de la població.

Situades amb la complicitat de la classe dominant valenciana (aquesta sols posteriorment ha comprovat que tampoc afavoria els seus interessos), les multinacionals no han solucionat problemes d'atur laboral, ni han donat el benefici econòmic somniat, en part per l'efecte no multiplicador del tipus d'indústria multinacional valenciana, creant problemes d'aigües residuals en el cas de Ford —una altra greu amenaça que se suma a les ja nombroses que ve patint el llac de l'Albufera—, greus conseqüències ecològiques per a la platja de Sagunt gràcies a la instal·lació de la Planta de Peletització; fums i aigües residuals d'Altos Hornos...¹⁰

¹⁰ Jesús SANZ: *Multinacionals al País Valencià*, Arreu, núm. 1.

Precisament pel fet que la recerca de màxims beneficis a curt termini, passa per la no construcció de cap depuradora de residus líquids o gasosos, amb els rigorosos controls que serien necessaris. El territori sobre el qual s'assenten és un bé gratuït per a ells que poden fer malbé o hipotecar del tot, en tant que no els pertany.

Dins de les actuacions multinacionals destaca el fet que se situen precisament en la proximitat d'aglomeracions, totes elles situades en terrenys agrícoles rics, summament productius, que veuen desaparèixer l'ús agrícola per tal d'aprofitar una situació geogràfica. La Ford, enmig d'una zona de taronjers, és un exemple arquetípic, que ve a multiplicar l'ocupació sistemàtica que s'està fent per les aglomeracions en tot el territori, d'un terreny agrícola que no tenia més problemes per al seu ús rendible que els que ha originat una manca total de previsió, la no existència d'una visió que consideràs els interessos d'un País i d'una població.

L'autopista és un altre fet semblant, amb el predomini que dona al transport individual sobre el col·lectiu i al transport per carretera sobre el transport per ferrocarril; amb el trencament de la trama territorial bàsica (camins, cultius, elements geogràfics) precisament per aquells llocs on més ric era el terreny; amb l'ocupació d'una important superfície de terres agrícoles; amb el que suposa de vèrtebra de penetració al servei del capital (fins i tot d'una manera simbòlica) lligant el País Valencià al Principat i a Europa, però no d'una manera triomfalista com pretenen de fer-nos creure les concessionàries o les forces locals.

Elements que funcionant d'una manera totalment arbitrària, sense més lògica que la d'obtenir uns beneficis a curt termini, condicionen fortament l'economia d'un territori i, consegüentment, l'ús present i futur d'aquest.

NOTES PER A UNA ORDENACIÓ DEL TERRITORI DEL PAÍS VALENCIÀ

A mena de resum de tots aquells estudis previs que, com a mínim, haurien de fer-se sobre el territori del País Valencià, i de presa de determinades postures, també mínimes, sobre aquest territori, incloem les notes següents que haurien de ser ampliades y sotmeses a debat per part de tots els professionals interessats en el tema i directament vinculats a ell.

1. *El marc polític d'actuació:*

— L'ordenació del territori avui: Estudi dels organismes que se n'ocupen i de la legislació existent. Els resultats: Estudi dels plans comarcals i generals del País Valencià. Conclusions.

— Estudi de les experiències de la Generalitat de Catalunya i d'altres països.

— Necessitat d'una reforma urgent de l'organització de l'administració en matèria d'urbanisme i ordenació territorial, adequant-la a la comarcalització del País Valencià.. Creació d'un servei d'Ordenació del Territori dins la futura Generalitat valenciana: Capacitat de decisió i activitats que coordinaria (urbanisme, transports, riquesa forestal, fauna i flora...).

2. *La divisió territorial del País Valencià:*

— Artificialitat de les actuals divisions provincials.
— Comarques i regions del País Valencià.

3. *Política demogràfica i d'assentament poblacional:*

— Estudi de la població valenciana: Geografia.
— Mesures per a equilibrar la població en ciutats i conurbacions no majors de 150.000 habitants.

— Manteniment de l'àrea metropolitana en l'extensió actual.

— Mesures d'industrialització del camp i de les co-

marques més pobres per tal d'evitar llur despoblament massiu.

4. *L'espai urbà, industrial i agrari:*

— Estudis previs: relleu, clima, rius... Zones agrícoles, segons els distints tipus de conreus, la qualitat de la terra i llur aprofitament. Zones de pasturatge actuals o possibles. Zones de mineria. L'espai industrial: localització i tendències d'eixamplament. Creixement urbà: Poblacions en creixement, desplaçaments migratoris cap a les ciutats, àrees metropolitanes del País... Superposició d'activitats.

— Separació en un primer moment contundent del patrimoni del sòl urbà del patrimoni del sòl agrícola, prenent-se bàsicament dues mesures: 1) Ús exclusiu del sòl agrari per a fins agrícoles i no amb propòsits d'acumulació especulativa. 2) Limitació de l'extensió del sòl agrari a mans particulars no estrictament agricultores.

— Delimitació de zones d'interés agrari, zones de creixement industrial i zones urbanes.

— Mesures antiespeculatives generals.

— Protecció de les bones zones de conreu enfront dels usos industrials o d'infraestructures viàries o urbanes.

5. *Política general d'equilibri comarcal:*

— Estudis previs: Delimitació de comarques pobres i que necessiten una acció especial. Economia d'aquestes comarques i xarxa viària.

— Afavorir la creació de nuclis industrials relativament petits basats en l'economia tradicional de les comarques més pobres.

— Industrialització del camp.

— Inversions econòmiques sense rendibilitat a curt termini a les comarques més pobres.

— Xarxa de transports adequada que afavoresca la redistribució de la riquesa entre comarques.

6. *Xarxa de comunicacions i transports:*

— Estudis previs: Intensitat del tràfec d'autobusos, vehicles particulars i trens. Xarxa de carreteres: intensitats relatives i necessitats. Crítica de les últimes actuacions en matèria de transports: autopistes. Tràfec marítim: principals ports, intensitat d'ús i necessitats. Tràfec aeri: usos dels aeroports actuals i necessitats.

— Opció pel transport col·lectiu.

— Eixos de transport deteriorats i prioritats d'actuació: eix València-Alcoi-Alacant, eix Alcoi-Gandia...

— Millora general dels transports col·lectius interurbans: trens i autobusos.

— Ports marítims comercials: prioritats.

7. *Protecció general de la natura i zones d'esplai:*

— Estudis previs: Estudi dels rius i aigües subterrànies. Estudi de les costes marítimes. Estudi de les zones de boscos: riquesa forestal. Zones de bellesa natural. Catalogació de la fauna i flora. Parcs naturals i pulmons urbans. Estudi de la localització i tendències de la segona residència.

— Protecció de les masses forestals i creació de noves: Conservació en estat natural enfront d'una invasió massiva dels boscos i zones d'interés per a urbanitzacions de segona residència.

— Mesures de protecció de la nostra fauna i flora. Mesures de protecció de la riquesa piscícola del litoral.

— Delimitació de parcs naturals al llarg de tot el País per la Generalitat: Serra Calderona, El Saler, Penyagolosa, Aitana, estribacions del Javalambre, Fondó d'Elx... i de parcs metropolitanos a les ciutats més importants (València, Alacant).

— Pla d'urgència de salvament de les àrees naturals més en perill (L'Albufera, Llacuna de la Mata, Albufera d'Anna...).

— Política anticontaminant: Llei especial. Delimitació de zones per a indústries d'aquest caire.

— Política de protecció de costes: Ordenances urbanístiques generals. Utilització turística que beneficie la hisenda de la Generalitat, acabant amb el pas de grans extensions de terrenys i mitjans turístics a mans de companyies monopolístiques i especulatives estrangeres. Mesures que afavoresquen el turisme popular.

8. *Pla de comarcalització sanitària:*

— Estudis previs: Deficiències de la xarxa sanitària actual. Zones pròpies per a sanatoris, d'aigües minero-medicinals, platges i esports (neu...).

— Una nova xarxa sanitària.

9. *Política energètica i hidràulica:*

— Estudis previs: Fonts actuals d'energia: localització i possibilitats no explotades.

— Utilització al màxim dels mitjans energètics i hidràulics del País.

— Investigació de noves fonts d'energia.

— Anul·lació de la central nuclear de Cofrents.

EL TERRITORI DELS PAÏSOS CATALANS

Cal plantejar-se finalment quines hauran de ser les relacions entre el Principat de Catalunya, el País Valencià i les Illes.

Deixant per als altres àmbits les qüestions històriques, geogràfiques, etc., el que sí que voldríem apuntar és la necessitat d'estudiar com s'hauria d'estructurar tot el territori dels Països Catalans.

Molt breument, aquesta qüestió podria tenir com a punts de discussió, els següents:

— La continuïtat del territori.

— Estudi dels límits territorials del Principat de Catalunya i el País Valencià.

— Possibilitat i/o conveniència d'una legislació comuna per a tots els Països Catalans.

— Paral·lelismes i divergències entre els models territorials d'assentaments urbans del Principat, les Illes i el País Valencià.

— Relació camp-ciutat i dinàmica del creixement urbà.

— Relacions i vinculacions de comarques al voltant del Sénia.

— L'eix nord-sud com a sistema de relacions i d'identitat concretat al voltant de la carretera «nacional».

— L'estudi de les similituds que pugua haver-hi entre distintes comarques i que requeresquen una intervenció semblant (Pallars i Ribagorça; Plana d'Utiel i Serrans; interior de les Illes; Marina, Empordà i Costa de Mallorca..., per exemple).

— Problemes comuns a les àrees metropolitanes (Barcelona, Tarragona, València, Alacant-Elx...).

Aquestes i altres qüestions hauran de ser estudiades conjuntament pels professionals dels Països Catalans, per tal d'arribar a unes conclusions úniques i que puguen servir per al seu futur.

A MODE D'ADVERTIMENT FINAL

I fins aquí, en una molt breu visió, la problemàtica de la desordenació del territori del País Valencià. No hem intentat que fos un panorama complet, però sí que era un objectiu inicial donar una visió global dins les nostres possibilitats; unes consideracions poden ésser originals; altres, evidentment, no. És molt important la tasca per fer: des d'estudis monogràfics fins hipòtesis que intenten explicar determinats fets des d'uns punts de vista diferents a l'amateurisme en què encara estem.

Hem intentat de contraposar a una relació de dades un inici de reflexió; a una visió fragmentària, una visió global; donar-li tanta importància al fet legislatiu com a les referències demogràfiques. Hem intentat localitzar algunes de les qüestions territorials que afecten tot el País i que, si n'afecten només una part, sempre tenen la contrapartida en altres.

Aquest opuscle —L'ordenació del territori del País Valencià— és la proposta de treball presentada per l'àmbit dedicat a aquest tema al País Valencià, dintre del Congrés de Cultura Catalana. No es tracta, doncs, de cap obra definitivament acabada i tancada, sinó simplement d'una base a partir de la qual, i per mitjà de discussions i nous treballs enriquidors, es puga arribar a les conclusions finals

CONGRÉS DE CULTURA CATALANA

País Valencià

SECRETARIAT DE L'ENSENYAMENT DE L'IDIOMA

Moratín, 15. Tels. 322 58 19/321 92 24. València-2

Ambit 8: L'ORDENACIÓ DEL TERRITORI